

Doprinos M. Tajiba Okića razvoju povijesnih nauka

Prof. dr. Mehmet Mahfuz Söylemez, profesor Ilahiyat fakulteta Univerzitet Marmara u Istanbulu, Republika Turska

U okviru ove teme pokušat ću ukazati na jedno područje u kojem profesor Okić, naizled, nije bio stručnjak, ali je doprinio kao da je i to njegova strukatura je njegov doprinos razvoju povijesti islama. U osnovi, moje saopćenje sastoji se iz tri dijela. Prvi dio se odnosi na povijest religijskog obrazovanja, u drugom dijelu se bavim radovima profesora Tajiba Okića koji ulaze u područje povijesti islama, a u trećem dijelu ću se baviti znanstvenim pristupom povijesti islama prof. Okića.

***

U periodu dekadence Osmanlijskog carstva poznato je da su razlozi traženi i u obrazovnom sistemu, pa su poduzete neke mjere u cilju popravljivanja stanja. Te su se mjere uglavnom odnosile na vojni sistem, a 1908. godine Emrullah Efendi je vodio projekat reforme Daru'l-fununa, čime će i vjersko obrazovanje ući u proces reformi.. Slijedom te reforme, na Daru'l-fununu se formira pet odsjeka: religijske studije, pravne nauke, književnost i filozofija, medicinske nauke, pedagoške nauke. Religijske nauke nisu bile samo jedan od dijelova, već centar cijelog reformiranog obrazovnog sistema. Novom reformom, 11. oktobra 1919. godine, Odsjek religijskih nauka na Daru'l-fununu, ne samo da je prestao biti osovinom obrazovnog sistema, nego je potpuno ostao izvan njega. Naposljetku, vjersko obrazovanje je bilo moguće samo

u medresama koje su bile u najvećoj mjeri privatne škole i izvan državnog sistema obrazovanja.

Formiranjem Republike vjersko obrazovanje je pretrpjelo čitav niz promjena. Naposljetku je 3. marta 1924. godine prihvaćen Zakon o vjerskom obrazovanju (*Tevhidi Tedrisat Kanunu*), koji je stupio na snagu tri dana kasnije. Tim zakonom ukidaju se medrese i umjesto njih formiraju škole za imame i hatibe (u kojima se, osim vjerskih, izučavaju i prirodne nauke), te jedan teološki fakultet (Ilahiyat). Nakon skoro desetogodišnjeg služenja svojoj svrsi, novim propisima iz 1930. i 1931. godine ukidaju se i ove škole, s obrazloženjem da su u sukobu sa laičkim konceptom države. U takvim okolnostima, prof. Tajib Okić ulazi u povijest islamskih nauka u Turskoj.

***

Rođen 1902. godine u kasabi Gračanica u Sandžaku Tuzla. Muhammed Tajib Okić je bio sin kadije. Njegov otac je bio jedan iz plejade Osmanlijskih učenjaka, a Tajib Okić je rođen u porodici alima. Od svoga djetinjstva je vrlo ozbiljno podučavan vjerskim naukama. Poslije odlazi u Francusku na doktorski studij, ali nije ostao tamo i, kako je sam kazivao "došao je služiti zemlji koja je toliko dala njegovom ocu". Godine 1945. nastanio se u Istanbulu. Pet godina je radio kao naučnik-istraživač u Vladinom Osman-

lijskom arhivu. Kada je Senat Univerziteta u Ankari donio odluku o primanju M. Tajiba Okića za profesora dogmatskih predmeta, u statusu gostujućeg profesora/stranca na Teološkom fakultetu u Ankari 1950. godine – ozvaničeno je, ustvari, rađanje islamskih nauka u Turskoj. Do 1969. godine, koliko je ostao na Teološkom fakultetu u Ankari, profesor je formirao i vodio katedre hadisa, fikha i tefsira i bio profesor cjelokupnom kadru na tim katedrama. Od 1969. do 1971. godine boravi na Visokom islamskom institutu u Konyi, a od aprila 1973. do 1977. godine, odnosno do svoje smrti, 9. marta, boravi na Visokom islamskom institutu u Erzurumu. Na obje ove visokoškolske ustanove proizveo je brojne učenike. Nije profesor Okić tokom boravka u Turskoj doprinio razvoju samo islamskih nauka. Posebno je utjecao na povijest islama, ali je poznat njegov utjecaj i na druga područja nauke.

Sada ćemo se malo time pozabaviti.

A. Radovi iz područja povijesti islama i njihova znanstvena valorizacija

Profesor Okić je na turskom jeziku napisao pet djela, od kojih „Neka hadiska pitanja“ (*Bazı Hadis Meseleri*) ulazi u područje hadisa i povijesti islama, a „Obrazovanje žene u islamu“ (*İslamiyette Kadın Eğitimi*) spada u područje povijesti islamskog obrazovanja.

„Obrazovanje žene u islamu“ je formatom manje djelo, ali je poznato kao prvo djelo na turskom jeziku koje se bavi ranim periodom obrazovanja u islamu. Ovo manje djelo je štampano 1979. godine u izdanju Predsjedništva vjerskih poslova Republike Turske. Nakon

uvodnika koji govori o položaju žene u islamu, u ovom djelu nalazimo sljedeće teme: dobar odnos prema ženi, zabrana zlostavljanja žene, zabrana ubijanja žena i djece, poticanje na udaju i olakšavanje udaje, kakvom se ženom oženiti, obaveza djece prema roditeljima, a posebno majci, obaveza opismenjavanja i učenja, žena muslimanka i nauka, pjesnici ashabi i alimi kasnijih generacija, Poslanikova obraćanja ženama, vjerski ljudi u islamu i pitanje svećenstva, širenje vjerskog znanja i misionarstvo, žene učiteljice vjere, potreba za obrazovanim i učenim muslimankama u misionarskim aktivnostima, muslimanke u nauci i umjetnosti, (tefsir, fikh, vaaz, irşat, tasavvuf, ilmu'l-kiraat, hadis, hüsn-i hat), žene borci, učenjaci i dobrotvori i sl.

U ovom svom radu profesor Tajib Okić koristio je temeljna djela povijesti islama, posebno hronike i prijevode. Prvio je usporedbu sa predislamskim dobom. Potom se, osvrćući na svoje vrijeme, razmatra pitanje žene. Iako se radi o djelu koje po obimu nije veliko, ipak je uspješno predstavljen revolucionarni doprinos islama ovom pitanju. Kroz ovo djelo se jasno vidi kako je islam status žene stavio na važno mjesto u odnosu na predislamski period u kojem je žena smatrana bezvrijednom. Osim navedenog djela iz područja povijesti islama, profesor Okić je napisao i nekoliko radova. Ovdje donosimo kratak osvrt na te radove.

PREGLED RADOVA

1. Bosanski kristjani (bogumili) prema nekim nepoznatim turskim izvorima/ “Neşredilmemiş

Bazı Türk Kaynaklarına Göre Bosna Hıristiyanları (Bogomiller” preveo Salih Akdemir i Redžep Duru), *İslâmî Araştırmalar*, 1992, svezak VI, br. 4, str. 235-248.

Jedan od najznačajnijih radova o Bogumilima pokazuje nam interesovanje profesora Okića za povijest, ali i njegovu upućenost u ovo područje. Nakon kratkog uvoda u kojem iznosi poglede južnoslavenskih historičara o Bogumilima, u nastavku rada je naslonjen na arhivsku građu u Istambulu i Ankari. Koristeći popisne dokumente, arhivsku građu, pokazuje nam se kao neko ko suvereno vlada ovom vrstom arhivske građe. Zapravo, najveći značaj ovog rada je korištenje arhivske građe.

Prvi svoj rad o Bogumilima Tajib Okić je priložio 1955. godine na X. Međunarodnom bizantološkom simpoziju u Istambulu. Svoje interesovanje za ovu temu, istražujući utjecaj islama na vjerovanje ove sekte, pokazao je i na VII Kongresu turske povijesti, održanom od 11. do 15. oktobra 1970. godine u Ankari. Ovaj referat je dijelom proizvod tih referata.

2. Katalog rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke/„Saraybosna Gazi Hüsrev Bey“, *Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1964, svezak: XII, broj: , str. 143-153.

Rad se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu se govori o povijesti bibliotekarstva na Balkanu sa posebnim osvrtom na Gazi Husrev-begovu biblioteku, a u drugom dijelu se predstavlja Katalog ove biblioteke. Prof Okić je u Islamskoj enciklopediji, objavljenoj od strane Ministar-

stva obrazovanja, 1950. godine, objavio rad o Gazi Husrev-begu, kojim je bio fasciniran. Također, neke dokumente Gazi Husrev-begovog kompleksa je obradio i objavio u Časopisu Vakıflar Dergisi (br. 4) koje izdaje generalna direkcija Vakufa.

3. Mevlud na različitim jezicima i prijevodi Mevluda Sulejmana Čelebija/ „Çeşitli Dillerdeki Mevritler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Terce-meleri”, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 1975, broj: 1, str. 17-78.

Ovaj rad prof. Okić počinje obrazloženjem razloga njegovog pisanja. Prema njegovom kazivanju Ahmet Ateş je, priređujući Mevlud Sulejmana Čelebija, tražio od profesora Okića rad o mevludima na bosanskome jeziku. Iako je profesor Okić napisao rad i predao ga Ahmetu Atešu, ovaj ga nije objavio jer je rad negdje zagubio. Uputio je profesoru izvinjenje i obećao da će ga objaviti u drugom izdanju. Ali, smrt ga je pretekla prije objavljivanja drugog izdanja. Ta je situacija dovela profesora do odluke da ovaj rad objavi.

Profesor u ovom svom radu najprije spominje radove u Bosni o ovoj temi, prvenstveno navodeći Bajraktarevića, pa tek potom pravi osvrt na istraživanja u Turskoj. Potom, istražuje pojam mevlud i njegov nastanak, dajući informacije o razvoju književnosti mevluda. Ovaj dio rada je svojevrsna sira/životopis Poslanikov, a.s., štaviše ima dimenziju povijesti životopisa. Potom obrađuje mevlude na turskom, s posebnim osvrtom na mevlud Sulejmana Čelebija. U nastavku rada, pruža nam informacije o mevludima na drugim jezicima (arapski, čerkeski, kurd-

ski, tatarski, sevahilski), te prijevodima Čelebijevog mevluda na grčki, njemački i albanski jezik. Rad se završava podužim dijelom koji govori o mevludima na bosanskom jeziku i prijevodu Čelebijevog mevluda na bosanski. Vrlo ozbiljno urađen ovaj rad spada u jedno od najznačajnijih istraživanja na ovu temu uopće.

4. Prvi popis stanovništva u islamu/“İslâmiyette İlk Nüfus Sayımı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1958-1959, svezak: VII, sayı: , str. 11-20.

Ovo je još jedan rad profesorov o siri, a sastoji se iz dva dijela. U prvom dijelu donosi osvrt na popise kod drugih naroda, a potom skreće pažnju na važnost statističkih podataka i vođenja statistike. Potom naglašava značaj korišćenja ovih podataka iz doba Muhammeda, a.s., te važnost informacija o ovom pitanju koje se nalaze u hadiskim zbirkama. Profesor navodi Poslanikov hadis “*uktubu men teleffeza bil İslam*” ... Potom nam daje informacije o popisu u Medini nakon ove zapovijedi.

5. “Sari Saltuk’a ait Bir Fetva”/ Jedna fetva vezana za Sari Saltuka, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1952, svezak: I, broj: 1, str. 48-58.

U još jednom svom radu iz povijesti islama profesor Okić nam daje informacije o širenju islama u jugoistočnoj Europi, što je uvodni dio samoga rada. Nakon napomena o vjerskim prilikama na Balkanu prije Sari Saltuka, o njegovom životu, o islamizaciji Slavena, prof Okić prelazi na temu ovog svog rada.

Prema informacijama iz ovog rada, saznajemo da je sultan Sulejman Kanuni

prilikom vojne na Bogdan, 1538. godine, posjetio turbe Sar-i Saltuka na Babadagu. Tom prilikom mu je kazivano kako je Sari Saltukov lik obavijen brojnim mitovima, pa je pitao tadašnjeg šejhu-l-islama Ebu Suud efendiju da li je Sari Saltuk evlija. Ebu Suud je izrekao fetvu sljedećeg značenja: to je isposnik koji se potpuno posvetio asketizmu. U nastavku teksta profesor Okić raspravlja zašto je Ebu Suud Efendi izdao ovu fetvu nudeći dva moguća odgovora: neslaganje između pravnik i sufijski i njegova površna informiranost o Sari Saltuku.

Ovaj rad Tajiba Okića izazvao je velike rasprave na Teološkom fakultetu Univerziteta u Ankari. Nije samo kritikovan zbog iznesenih stavova o Ebu Suud Efendiji, nego je Yusuf Ziya Yörükkan napisao tekst u kome kritikuje prof. Okića. Profesor Okić je na ovu kritiku napisao vrlo snažan odgovor u tekstu pod nazivom „Kritika jedne kritike“ (“*Bir Tenkidin Tenkidi*”), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1953, svezak: II, broj: 2-3, str. 219-290). Ovaj odgovor nije samo stavio tačku na ovu raspravu, nego nam je ostavio u nasljeđe najbolje napisane redove o Sari Saltuku. Ovaj odgovor-kritika i danas se navodi kao jedan od najboljih primjera kritike u našoj literaturi.

7. Pravnik iz Antepa Mustafa Said Efendi/„Antepli Fakîh Mustafa Said Efendi“, 1202 (.)-1279/1787 (.)-1862-3”, *İslam Düşüncesi*, 1968, svezak: III, broj: 5, st. 299-308.

Ovo je biografski rad. Profesor Okić, citirajući Evliju Čelebiju kako u Antepu samo iz hadisa ima sedam škola (darul-hadis), ovaj odabrani grad spominje kao

centar alima i uleme. Kroz tekst se spominju i El-Ayni koji je stasao u Antepu, Asim i Munib efendi, a potom nam predstavlja temeljnu ličnost svoga rada Mustafa Said Efendiju i njegove radove.

8. **Pojava islama u jugoistočnoj Evropi/“Güneydoğu Avrupa’da İslâm’ın Zuhuru”, *İslâmî Araştırmalar*, 1992, svezak: VI, broj: 2, str. 91-104.**

Profesor Okić se na poseban način bavio temom susreta Balkana sa islamom. Dok je boravio u Istanbulu i bavio se istraživanjem u Vladinom Osmanlijskom arhivu, sakupio je brojne dokumente od kojih je neke predstavio i analizirao u referatu pod nazivom *Neki dokumenti o dolasku islama na Balkan u doba Osmanlija* (“*Osmanlı Devrinde Balkanlardaki İhtidalarla ilgili Bazı Vesikalar*”) na Turskom kongresu historije održanom 14. aprila 1956. godine u Istanbulu. Ovaj rad, koji je dr. Zeki Ali priredio i preveo na arapski jezik, te objavio u časopisu *el-Muslimun* u septembru 1957., treba posmatrati zajedno sa drugim radom profesora Okića **Pojava islama u jugoistočnoj Evropi** (“*Güneydoğu Avrupa’da İslâm’ın Zuhuru*”). Treba istaknuti da su ovi radovi profesorra Okića o dolasku islama na Balkan među prvim objavljenim radovima koji se zasnivaju na arhivskim dokumentima i njihovom istraživanju. Rad pod nazivom *Pojava islama u jugoistočnoj Evropi* (“*Güneydoğu Avrupa’da İslâm’ın Zuhuru*”) je referat profesora Okića, podnesen na Turskom kongresu historije 1970. godine.

9. **Pokret Bogumila na Balkanu i njegov istraživač Alexander Vasiljevič-Solovjev/“Bakanlarda Bogo-**

milizm Hareketi ve Bunun Bir Araştıracısı: Alexander Vasiljevič-Solovjev“ (Kalisz, 18. 9. 1890–Cenevre, 15. 1. 1971), *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1973, svezak: V, broj: 1-4 [U spomen na Zekija Velidija Togana], str. 205-222.

10. **Sljedbenici Knjige/“Ehl-i Kitab”, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1976, svezak: XV, broj: 5-6, str. 360-379.**

Ovo je još jedan rad profesora Okića iz povijesti islama u kojem se bavi pravnim, socijalnim i kulturnim utjecajem islama na narode u Evropi i posebno na prostorima Balkana. On se u ovom radu ne bavi samo kršćanima nego istražuje i utjecaj islama na Jevreje. To dokazuje navodeći Karaije, koji su bili pod utjecajem Samaritanaca i Mutezila. U nastavku rada profesor Okić navodi Goethea, Dantea i mnoge druge evropske mislioce na koje je islam značajno utjecao.

11. **Pokušaji “kopiranja” Kur’an-i Kerima/“Kur’ân-ı Kerîm’i Taklid Teşebbüsleri”, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1971, svezak: X, broj: 104-105, str. 7-12.**

Rad se sastoji iz dva dijela: u prvom se govori o povijesti Kur’ana, a u drugom o apokrifnim stranicama koje su pronađene u biblioteci indijskog grada Bankiporea. Kao što je poznato, kroz povijest su se s vremena na vrijeme pojavljivali apokrifni sadržaji u kojima su autori katkad pokušavali sebe smjestiti na važno mjesto, katkad su to radili iz zavisti prema Kur’anu, katkad iz pokušaja imitacije Poslanika. Ove stranice, na koje je ukazao profesor Okić, pripadaju upravo

takvoj vrsti sadržaja. Po svoj prilici se radi o nekom šiitskom autoru koji je smatrao da Kur'an nije posvetio dovoljno pažnje Ehl-i Bejtu, pa je pokušao kroz ove stranice to "nadoknaditi". S tim ciljem je napisao dvije sure i pokušao ih uvrstiti u tekst Kur'ana. Ali, ovaj pokušaj kao i svi slični je neuspješno završen.

12. Naš Poslanik i ljudska prava /"Peygamberimiz (s.a.s.) ve İnsan Hakları", *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi], 1970, broj: Specijalno izdanje, str. 29-36.*

Ovaj rad profesor Okić počinje osvrtnom na *Medinsku povelju*. Koristeći se radom svog prijatelja i kolege Muhammeda Hamidullaha pod naslovom *el-Vesaik es-Sijaiye*, profesor Okić uspoređuje *Medinsku povelju* sa *Općom poveljom o ljudskim pravima*, donesenom 1791. godine. Potom donosi prijevod na turski jezik izvještaja o radu Islamske zajednice Kraljevine Jugoslavije do 31. oktobra 1933. godine, koji je podnio tadašnji Reisu'l-ulema Maglajlić. U ovom se radu naglašava tolerantnost islama prema drugim vjerama.

13. Ispunjavanje obećanja/ "Ahidlerin Yerine Getirilmesi", *Diyanet İşleri Reislığı 1960 Yıllığı, 1960, broj: , str. 15-20.*

Mi koji tako često ističemo Poslanikovo održavanje obećanja nismo, nažalost, tako postojani u svojoj vlastitoj praksi. Ovo je tema koja je zaokupljala profesora Okića. U ovom radu citirani su ajeti, navođeni primjeri iz Poslanikovog života i istaknuta važnost održavanja obećanja.

14. Pismo srpskog Kneza Miloša poslano Sultanu/Sırp Kinezi Miloş'un

Sultan'a Gönderdiği Mektup:

Ovo pismo je profesor Okić predstavio na VII Kongresu Turske povijesti održanom 25.–29. septembra 1970. godine u Ankari. Pismo koje se navodi u naslovu je dokument koji nikada ranije nije bio objavljen. Velika je vjerovatnoća da je taj dokument profesor Okić pronašao dok je radio u Vladinom Osmanlijskom arhivu.

U nastavku navodimo radove Tajiba Okića koje nismo podrobnije analizirali:

15. Bajrakli džamija u Beogradu/"Belgrad'daki Bayraklı Camii", *Vakıflar Dergisi, 1973, broj: 10, str. 385-402.*

16. Natpisi na nišanima u gradu Manastir u Tunisu/Tunustaki Manastır Şehri Mezar Taşları Kitabeleri:

17. Bošnjačka književnost/Boşnak Edebiyatı:

18. Ko je Hadim Atik Ali-paşa/Hadım (Atik Ali Paşa) Kimdir?

19. Vjera i zajednica/Din ve Cemiyet

B. Doprinos razvoju metodologije povijesti islama

1. Pristup povijesti:

a) Korištenje dnevnih izvora: İbn Haldun kaže kako danas slično onome od juče kao voda vodi i kako se za razumijevanje jučerašnjice treba koristiti današnjicom. Nema nikakve sumnje da je i u obrnutom smjeru isto. Znači, da bismo razumjeli sutrašnjicu i projektirali je na neki način trebamo se osvrnuti na jučerašnjicu. Ako ne poznamo prošlost nećemo moći kreirati budućnost. Tajib Okić je potpuno slijedio ovaj pristup. Kada bi objašnjavao vrijeme Posla-

nika, a.s., on bi uvijek pravio usporedbu sa onim od jučer ili danas. Oni koji su ga dobro poznavali kazuju da nije bio od onih ljudi koji su dnevne događaje posmatrali odvojeno, samostalno, isključivo samo njih, bez uspoređivanja sa sličnim iz prošlosti. Vrlo je pažljivo pratio svakodnevne događaje. Nije uzimao dnevne novine da bi ih samo čitao, nego je isijecao članke i arhivirao ih. U svojim radovima je koristio te članke, a na časovima bi se osvrtao na njih. Okić je tako pokazao da povjesničar ne može ostati nezainteresiran za dnevne događaje.

b) Korištenje izvora: Profesor Okić je poznavao deset jezika i bio vrlo upućen u široki spektar literature. Mogao je pratiti literaturu na nekoliko jezika. To mu je omogućavalo odličan uvid u temeljne izvore. To se može vrlo jasno vidjeti iz fusnota koje navodi u svojim radovima. Osim kodificiranih i prevedenih djela, koristio je i zbirke fetvi, moderna istraživanja, arhivsku građu i dnevne listove.

Katkad je kao izvor koristio i govore u radijskim programima. U svom radu koji je objavio 1964. godine o Katalogu rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke koristio se reportažom o ovoj biblioteci, objavljenom 5. juna 1964. godine na Radio Beogradu, te je u radu naveo i neke informacije date u toj reportaži. Slušajući reportažu na Radio Beogradu, profesor Okić je, s jedne strane pokazivao češnju za svojom domovinom, a sa druge strane, sebi dao u zadatak da ispravi greške navedene u reportaži, što je bilo svojstveno njegovoj intelektualnoj ličnosti.

Kako smo na početku ovog saopćenja kazali, profesor Okić je pet godina

radio kao istraživač u Vladinom Osmanlijskom arhivu. U tih pet godina pronašao je i istražio brojne dokumente koji govore o Bogumilima, ali i drugim važnim dionicama povijesti. Ovi dokumenti su bili polazna osnova za mnoge kasnije istraživače.

Želim skrenuti pažnju na još jedan važan detalj: općepoznato je da je za vrijeme dok je radio u arhivu u Istanbulu, profesor Okić mnogim istraživačima pružio značajnu pomoć pri iščitavanju i dešifriranju dokumenata. Štaviše, on je svoju prehranu obezbjeđivao čitajući istraživačima te dokumente. Većina tih dokumenata je vezana za Balkan. Ta činjenica stavlja Tajiba Okića među pionire istraživanja povijesti Balkana, gdje je njegov doprinos golem.

c) Uloga u istraživanju Sire: U vrijeme kada je profesor Okić radio na Teološkom fakultetu Univerziteta u Ankari, bila su trojica povjesničara: Nešet Čagataj, Bahriye Učok i Husejin Gazi Yurdaydin. Nešet Čagataj se bavio sirom/ životopisom Poslanika, a.s. Njegova knjiga *Povijest Arapa prije islama* i *Povijest islama*, te jedan rad pod naslovom *Poslanikovo, a.s., porijeklo, djetinjstvo i mladost* su objavljeni 1960. godine. Kao što se iz samih naslova može vidjeti, na Fakultetu tada nije bilo ozbiljnih i studioznih istraživanja sire.

Profesor Okić je kroz radove *Popis stanovništva u vrijeme Poslanika, a.s.*, *Poslanik, a.s.* i *tolerancija* i *Obrazovanje žene u Islamu* pokazao kako se i koliko stručno treba baviti sirom.

Također, Tajib Okić je Poslanika islama više predstavljao kao uzor, kao model na koji se treba ugledati, kao

veliku ličnost, koja je pokazala pravac na kojem uvijek i iznova treba raditi i insistirati nego li kao povijesnu ličnost. On je, kao čvrsti vjernik, opisivao, predstavljao dimenzije Poslanika islama koje treba uzeti kao uzor. To je pristup koji detaljima iz prošlosti želi kreirati budućnost. Ovaj pristup profesora Okića je bio direktan i ozbiljan udarac povjesničarima islama na Teološkom fakultetu Univerziteta u Ankari koji su Poslanika htjeli “zarobiti u povijest”, baveći se njime isključivo kao povijesnom ličnošću. Poznato je da je takav pristup doprinio udaljavanju prof. Okića sa Univerziteta u Ankari. Ali, nema nikakve sumnje da je ovaj pristup profesora Okića na Teološkom fakultetu Univerziteta u Ankari ostavio dubokog traga i proizveo generacije zaljubljene u Poslanika islama. Ta generacija je značajno doprinijela ponovnom nastajanju Turske.

d) Pristup predstavljanju sire: Učenjaci hadisa su, uglavnom, kada navode hadise o Poslaniku bivali “zabavljeni” lancem prenosilaca (rivajetima). Drugačije kazano, navodili bi predaje jednu za drugom, ponekad bi usput dali neke kratke komentare u objašnjavanju pre-

daja i potom kratku završnu riječ. Ali, Tajib Okić ni u jednom svom radu nije primjenjivao ovaj pristup. On je veliku pažnju poklanjao objašnjenju, valorizaciji, a predaje bi samo naveo kao i drugi.

e) Profesor Okić i povijest kao učiteljica: S obzirom da je naš profesor povijest razumijevao kao platformu za gradnju budućnosti, on je historijsku nauku i posmatrao kroz tu perspektivu. To u cijelosti to možemo vidjeti iz njegovih radova o *Oproštajnom hadžu* i *Poslanikovo, a.s., toleranciji*.

2. Učenici iz područja povijesti islama i utjecaj

Ovdje ćemo spomenuti dvojicu učenika iz prvog safa: Ihsan Sureyya Sirma i Asri Čubukču. Okić je bio mentor obojici, ali i vrlo snažno uticao na njih, određujući u najvećoj mjeri njihov pogled na povijest. Obojica su to istakli na simpoziju organiziranom prošle godine u Sarajevu.

Kao zaključak treba kazati da profesor Okić nije oživio samo islamske nauke kao što su tefsir, hadis, fikh, nego je vrlo snažno uticao i na razvoj znanosti povijesti islama.

Neka mu duša počiva u miru.